

Międzynarodowa konwencja w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem

Do ogólnego
rozposzechniania
26 października 2023 r.

Język oryginału: Angielski

Komitet ds. Wymuszonych Zaginięć

Komentarz ogólny nr 1 (2023) w sprawie wymuszonych zaginięć w kontekście migracji*

I. Wprowadzenie

1. Do celów niniejszego komentarza ogólnego termin „migranci” jest używany w odniesieniu do osób, które opuszczają swoje miejsce zwykłego pobytu, czy to w kraju, czy przez granicę międzynarodową, tymczasowo lub na stałe, oraz z różnych powodów,¹ takich jak łączenie rodzin lub ucieczka przed międzynarodowymi lub niemiędzynarodowymi konfliktami zbrojnymi, prześladowaniami, dyskryminacją, klęskami żywiołowymi, degradacją środowiska, skutkami zmian klimatu, trudną sytuacją ekonomiczną lub wysokim wskaźnikiem przestępczości. Liczba migrantów na całym świecie pozostaje wysoka.²

2. Migranci znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji, która może wynikać z ich cech osobistych lub statusu społeczno-ekonomicznego, okoliczności, w jakich podróżują — w tym ich nieudokumentowanego statusu i barier językowych — lub traktowania lub warunków, na jakie napotykać w krajach pochodzenia, tranzytu i przeznaczenia, w tym na obszarach przygranicznych.³ Powszechnie prawa człowieka i podstawowe wolności migrantów muszą być zawsze przestrzegane, chronione i realizowane.⁴ Chociaż państwa mają suwerenne prawo do zarządzania swoimi granicami i regulowania dostępu do swoich terytoriów, muszą to robić w pełnej zgodności ze swoimi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego,⁵ w szczególności praw człowieka, międzynarodowego prawa humanitarnego, międzynarodowego prawa uchodźczego i prawa morza.

3. Już teraz znajdują się w trudnej sytuacji i muszą stawić czoła restrykcyjnej polityce imigracyjnej oraz dehumanizującym taktikom zarządzania granicami,⁶ każdego roku tysiące migrantów umiera, znika lub ginie, co prowadzi do kryzysów humanitarnych w wielu regionach świata.⁷ Problem ten ma wysoki priorytet na szczeblu międzynarodowym. W rezolucji 74/148 w sprawie ochrony migrantów Zgromadzenie Ogólne wezwało do międzynarodowej współpracy w celu ratowania życia, zapobiegania śmierci i obrażeniom migrantów oraz identyfikacji migrantów, którzy zginęli lub zaginęli. Cele Globalnego porozumienia na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji, przyjętego w 2018 r, obejmują kwestie podatności na zagrożenia w migracji i jej

* Przyjęta przez Komitet na dwudziestej piątej sesji (11–29 września 2023 r.).¹

Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM), „definicja słowa ‘migrant’ przyjęta przez IOM”.

² [A/76/642](#), ust. 11. Zob. także IOM, Global Migration Data Analysis Centre, „International migrant stocks”, Migration Data Portal. Dostępne pod adresem <https://www.migrationdataportal.org/themes/international-migrant-stocks>.

³ Globalne porozumienie na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji, cel 7. Zob. również Wytyczne dotyczące poszukiwania osób zaginionych ([CED/C/7](#), załącznik), zasada 9; oraz Afrykańska Komisja Praw Człowieka i Ludów, Wytyczne w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonymi zaginięciami w Afryce (2022), ust. 1.3.2.

⁴ Globalne porozumienie na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji, ust. 4.

⁵ Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, zalecenie ogólne nr 38 (2020) w sprawie handlu kobietami i dziewczętami w kontekście globalnej migracji, ust. 23.

⁶ [A/HRC/50/31](#), ust. 24. Zob. również [CED/C/GRC/CO/1](#), ust. 28; [CED/C/MEX/VR/1](#) (Ustalenia), ust. 20; oraz [CED/C/MEX/VR/1](#) (Zalecenia), ust. 39–42.

⁷ [A/72/335](#), ust. 1.

zmniejszania, ratowania życia i ustanawiania skoordynowanych wysiłków na rzecz zaginionych migrantów oraz przeciwdziałania handlowi ludźmi w kontekście migracji międzynarodowej (cele 7, 8 i 10).

4. Osoby zaginione, w rozumieniu Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (MKCK) do celów jego działalności, to osoby, których miejsce pobytu jest nieznane ich krewnym i/lub które, na podstawie wiarygodnych informacji, zostały uznane za zaginione zgodnie z ustawodawstwem krajowym w związku z międzynarodowym lub niem międzynarodowym konfliktem zbrojnym, sytuacją przemocy wewnętrznej lub niepokoju, katastrof naturalnych lub jakiegokolwiek innej sytuacji, która może wymagać interwencji właściwego organu państwowego.⁸ Międzynarodowa Organizacja ds. Migracji (IOM), w ramach swojego Projektu Zaginionych Migrantów, gromadzi dane dotyczące migrantów, którzy zmarli na zewnętrznych granicach państw lub w trakcie migracji do międzynarodowego miejsca przeznaczenia, w tym w wyniku wypadków transportowych, katastrof statków lub brutalnych ataków lub z powodu komplikacji medycznych podczas podróży.⁹ Niektórzy zaginieni migranci mogą być ofiarami zaginięć, w tym wymuszonych zaginięć. Głównym elementem odróżniającym zaginięcie migranta od stania się ofiarą zaginięcia jest popełnienie przestępstwa przeciwko migrantowi, zgodnie z art. 2, 3 i 5 Konwencji.

5. Komitet zauważa z wielkim zaniepokojeniem, że zgony i przypadki zaginięć są powszechnie zgłaszane wzdłuż różnych szlaków migracyjnych.¹⁰ Kwestia ta została po raz pierwszy poruszona przez Grupę Roboczą ds. Wymuszonych lub Przymusowych Zaginięć w 2017 r. w raporcie dotyczącym wymuszonych zaginięć w kontekście migracji,¹¹ i od tego czasu sytuacja nie uległa poprawie. Jednak dokładne dane dotyczące liczby ofiar zaginięć wśród zaginionych migrantów nie są dostępne lub są niedokładne,¹² ze względu na brak systematycznego gromadzenia danych i wspólnych baz danych, niewystarczającą współpracę między państwami i brak woli politycznej, bariery (związane między innymi z sytuacją bezbronności migrantów i ich krewnych) w zgłaszaniu przypadków zaginięć objętych art. 2 i 3 Konwencji oraz niepowodzenie władz w prowadzeniu poważnych, skutecznych i starannych poszukiwań i dochodzeń. Brak dokładnych i zdezagregowanych danych utrudnia przyjęcie polityk i strategii mających na celu zapobieganie wymuszonym zaginięciom migrantów i zwiększa podatność migrantów na stanie się ofiarami tego przestępstwa.

6. Różne czynniki przyczyniają się bezpośrednio lub pośrednio do zaginięć migrantów (objętych art. 2 i 3 Konwencji) lub ryzyka ich wystąpienia. Różne praktyki stosowane przez niektóre państwa i ich przedstawicieli w kontekście restrykcyjnego i dehumanizującego zarządzania granicami bezpośrednio przyczyniają się do znikania migrantów. Praktyki te obejmują zatrzymania imigrantów, „wypychanie” (ang. pushback) i „łańcuchowe wypychanie” na lądzie lub na morzu, systematyczne niepowodzenia poszukiwań i akcji ratunkowych,¹³ oraz zмовę między organami państwowymi a zorganizowanymi grupami przestępczymi zaangażowanymi w handel ludźmi.¹⁴

⁸ MKCK, Guiding Principles/Model Law on the Missing: Principles for Legislating the Situation of Persons Missing as a Result of Armed Conflict or International Violence — Measures to Prevent Persons from Going Missing and to Protect the Rights and Interests of the Missing and Their Families (pol. Zasady przewodnie/Model prawa dotyczącego osób zaginionych: Zasady stanowienia prawa dotyczącego sytuacji osób zaginionych w wyniku konfliktu zbrojnego lub przemocy międzynarodowej — środki mające na celu zapobieganie zaginięciom osób oraz ochronę praw i interesów osób zaginionych i ich rodzin, Genewa, 2009), art. 2 (1).

⁹ Dane projektu obejmują również zwłoki znalezione na przejściach granicznych, które zostały sklasyfikowane jako ciała migrantów na podstawie rzeczy i/lub cech charakterystycznych śmierci.

¹⁰ A/76/642, ust. 74. Obecne wysiłki mające na celu rejestrowanie danych są prowadzone głównie przez organizacje pozarządowe i międzynarodowe. Według Projektu Zaginionych Migrantów (oryg. Missing Migrants Project) IOM, od 2014 roku zaginęło ponad 50 000 migrantów. Zob. także Julia Black, *Global Migration Indicators 2021: Insights from the Global Migration Data Portal* (Genewa, IOM, 2021), s. 38 i 39.

¹¹ A/HRC/36/39/Add.2.

¹² A/72/335, ust. 2; oraz A/HRC/36/39/Add.2, ust. 56.

¹³ Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka (OHCHR), „'Lethal disregard': search and rescue and the protection of migrants in the central Mediterranean Sea” (Genewa, 2021); oraz Noemi Magugliani i Jean-Pierre Gauci, „Migrant crossings in the Channel: non-assistance, securitisation, and accountability under international law”, *Opinio Juris*, 21 grudnia 2021 r.

¹⁴ A/HRC/36/39/Add.2, ust. 34–43. Zob. także Malezyjska Komisja Praw Człowieka i Fortify Rights, „*Sold like Fish*”: Crimes against Humanity, Mass Graves, and Human Trafficking from Myanmar and Bangladesh to Malaysia from 2012 to 2015 (2019).

7. Ponadto, inne czynniki — w tym sztywne, sekurytyzowane i coraz bardziej zmilitaryzowane polityki migracyjne i zarządzania granicami państw, które często opierają się na odstraszeniu, w połączeniu z dyskryminującymi postawami i praktykami wobec migrantów oraz ogólną tendencją do kryminalizacji migrantów i tych, którzy im pomagają, a także powszechną bezkarnością tych, którzy naruszają prawa migrantów¹⁵ — pośrednio przyczyniają się do zaginięć migrantów, zmuszając ich do wybierania coraz bardziej niebezpiecznych tras, które przebiegają przez wrogie środowiska lub obszary dotknięte konfliktami zbrojnymi lub innymi sytuacjami przemocy, oraz do zwracania się do sieci przestępczych przemytników lub handlarzy, co naraża ich na łamanie praw człowieka i wykorzystywanie, w tym na stanie się ofiarami wymuszonych zaginięć. Zjawisko to dotyczy wszystkich regionów świata, bez wyjątku.

8. Wśród czynników, które przyczyniają się do wymuszonych zaginięć migrantów, szczególnie niepokój budzi kwestia dyskryminacji:¹⁶

a) Dyskryminacja może powodować migrację wśród osób narażonych na dyskryminację strukturalną lub bezpośrednią w kraju pochodzenia lub zamieszkania;

b) Polityka migracyjna może zawierać elementy dyskryminujące, takie jak ograniczenia dotyczące wiz lub zezwoleń na pobyt dla osób z niektórych krajów lub regionów lub dla osób określonej narodowości;

c) Niektóre grupy migrantów mogą być dyskryminowane podczas procesu migracji ze względu na status migracyjny lub społeczno-ekonomiczny lub inne cechy osobiste, takie jak religia, rasa, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub narodowe, wiek, płeć, orientacja seksualna lub tożsamość płciowa, co czyni je jeszcze bardziej narażonymi na stanie się ofiarami wymuszonych zaginięć;¹⁷

d) Dyskryminacja może również wpływać na korzystanie przez ofiary i ich krewnych z ich praw dotyczących dostępu do wymiaru sprawiedliwości, w tym między innymi udziału w dochodzeniu i przeszukaniu, dostępu do pomocy prawnej, informacji w języku dla nich zrozumiałym, ochrony i wsparcia oraz obecności podczas postępowania sądowego.

9. Komitet podkreśla, że zasada niedyskryminacji ma fundamentalne znaczenie w międzynarodowych instrumentach ochrony praw człowieka i jest uznawana za normę *jus cogens*.¹⁸ Musi być ona przestrzegana przez cały czas przez Państwa-Strony w realizacji ich zobowiązań wynikających z Konwencji, odnoszących się do zapobiegania i reagowania na przypadki zaginięć. Rzeczywiście, jak określono w art. 1 Konwencji, nikt nie może być poddany wymuszonemu zaginięciu i żadne wyjątkowe okoliczności nie mogą być powoływane jako uzasadnienie wymuszonego zaginięcia. W związku z tym zobowiązania Państw-Stron wynikające z Konwencji mają zastosowanie niezależnie od narodowości, pochodzenia lub statusu migracyjnego ofiar.

10. Ponieważ konteksty i sposoby wymuszonych zaginięć ewoluują w czasie, Komitet dąży do zapewnienia szybkiej i proaktywnej reakcji na obecne realia. Biorąc pod uwagę poważny i wysoce niepokojący rozwój wymuszonych zaginięć w kontekście migracji, a także z uwagi na prewencyjny charakter Konwencji, Komitet postanowił skupić się w swoim pierwszym komentarzu ogólnym na pomocy Państwom-Stronom w wypełnianiu ich odpowiednich zobowiązań wynikających z Konwencji w odniesieniu do zapobiegania i reagowania na to przestępstwo. W ten sposób Komitet zajmuje się jednym z aspektów bieżących obaw dotyczących praw człowieka i kryzysu humanitarnego w kontekście migracji, opierając się na istniejących uniwersalnych i regionalnych instrumentach prawnych i politycznych mających zastosowanie do licznych naruszeń praw człowieka, z którymi migranci spotykają się podczas swoich podróży,¹⁹ przez pryzmat zobowiązań

¹⁵ A/HRC/36/39/Add.2, ust. 50 i 51.

¹⁶ CED/C/BRA/CO/1, ust. 23 (c); oraz CED/C/MEX/VR/1 (Zalecenia), ust. 39.

¹⁷ Border Violence Monitoring Network, „EU member States’ use of new technologies in enforced disappearances: input for the thematic study by the UN Working Group in Enforced or Involuntary Disappearances on ‘new technologies and enforced disappearances’” (2023), ust. 9.

¹⁸ Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 5 (2021) w sprawie praw migrantów do wolności od arbitralnego zatrzymania oraz ich związku z innymi prawami człowieka, ust. 32.

¹⁹ Globalne porozumienie na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji zawiera kilka celów, które mają bezpośrednie znaczenie dla zobowiązań Państw-Stron do zapobiegania zaginięciom migrantów i reagowania na nie oraz są bezpośrednio związane z ryzykiem zaginięcia podczas procesu migracji.

ustanowionych na mocy Konwencji. Komitet rozwija również swoje standardy w tym zakresie, w tym poprzez Wytyczne dotyczące poszukiwania osób zaginionych (2019) i oświadczenie w sprawie podmiotów niepaństwowych w kontekście Konwencji (2023),²⁰ które zapewniają jasne, autorytatywne i interpretacyjne stanowisko w sprawie zapobiegania i reagowania na wymuszone zaginięcia w kontekście migracji.

11. W niniejszym komentarzu ogólnym Komitet opiera się na swoim doświadczeniu w przeglądaniu sprawozdań Państw-Stron, orzecznictwie organów traktatowych ds. praw człowieka, zaleceniach Rady Praw Człowieka i jej specjalnych procedur, dwóch rundach konsultacji z państwami, ekspertami i innymi zainteresowanymi stronami w sprawie noty koncepcyjnej i wstępnego projektu oraz konsultacjach regionalnych przeprowadzonych w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach, w Azji i na Pacyfiku, w Europie i Afryce, w tym na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej.

II. Cele i zakres komentarza ogólnego

12. Komitet jest głęboko zaniepokojony rosnącą tendencją do wymuszonych zaginięć w kontekście migracji. Apeluje do Państw-Stron o podjęcie pilnych środków w celu zapobiegania i reagowania na to zjawisko, kierując się niniejszym komentarzem ogólnym, aby zapewnić pełną zgodność z ich zobowiązaniami prawnymi. W niniejszym komentarzu ogólnym Komitet zamierza wyjaśnić ewentualne niejasności prawne wynikające z Konwencji i zachęcić przyszłe Państwa-Strony do zajęcia jasnego stanowiska w kwestii o globalnym znaczeniu.

13. Biorąc pod uwagę prewencyjny charakter Konwencji, niniejszy komentarz ogólny ma również na celu pomoc Państwom-Stronom w opracowywaniu i wdrażaniu krajowych polityk mających na celu ochronę migrantów przed staniami się ofiarami wymuszonych zaginięć oraz zwalczanie bezkarności.

14. Komitet uznaje szczególną sytuację bezbronności samych migrantów i ich krewnych, którzy często są również migrantami i często napotykają przeszkody i dyskryminację podczas poszukiwania swoich zaginionych bliskich. Kolejnym celem komentarza ogólnego jest zatem wspieranie państw w ich wysiłkach na rzecz zapewnienia ofiarom dostępu do wymiaru sprawiedliwości, aby przyczynić się do międzynarodowych wysiłków na rzecz poprawy często tragicznej sytuacji migrantów w zakresie praw człowieka.

15. Biorąc pod uwagę często transgraniczny charakter wymuszonych zaginięć w kontekście migracji, niniejszy komentarz ogólny ma na celu wspieranie międzynarodowej i regionalnej współpracy w zakresie zapobiegania, poszukiwania i dochodzenia w odniesieniu do zaginięć migrantów, zgodnie ze zobowiązaniami Państw-Stron wynikającymi z Konwencji.

III. Mechanizmy zapobiegawcze

A. Zakaz tajnego zatrzymywania migrantów

16. Aby zapobiec sytuacji, w której migranci stają się ofiarami wymuszonego zaginięcia w kontekście zatrzymań imigrantów²¹, muszą oni zawsze być w stanie, od początku zatrzymania i niezależnie od

Jako wytyczne dla rozwoju polityk i strategii prewencyjnych należy wykorzystać następujące cele: cel 5 (Zwiększenie dostępności i elastyczności ścieżek dla regularnej migracji), cel 7 (Zajęcie się i zmniejszenie podatności na zagrożenia w migracji), cel 8 (Ratowanie życia i ustanowienie skoordynowanych międzynarodowych wysiłków na rzecz zaginionych migrantów), cel 9 (Wzmocnienie ponadnarodowej reakcji na przemyt migrantów), cel 10 (Zapobieganie, zwalczanie i eliminowanie handlu ludźmi w kontekście migracji międzynarodowej) oraz cel 13 (Stosowanie zatrzymań imigrantów tylko w ostateczności i praca nad alternatywami). Zob. także wspólne oświadczenie w sprawie nielegalnej adopcji międzynarodowej (CED/C/9) Afrykańska Komisja Praw Człowieka i Ludów, *Wytyczne w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonymi zaginięciami w Afryce* (oryg. Guidelines on the Protection of All Persons from Enforced Disappearances in Africa); Interamerykańskie zasady dotyczące praw człowieka wszystkich migrantów, uchodźców, bezpieczeństwa i ofiar handlu ludźmi; oraz MKCK, „Deklaracja o godnym traktowaniu wszystkich osób zaginionych i zmarłych oraz ich rodzin w wyniku podróży migrantów (Deklaracja z Mityleny)” (oryg. Declaration for the Dignified Treatment of all Missing and Deceased Persons and their Families as a Consequence of Migrant Journeys (the Mytilini Declaration)).

²⁰ CED/C/10.

²¹ „Zatrzymanie imigrantów” oznacza każdą formę pozbawienia wolności związaną z migracją danej osoby, w tym jej statusem migracyjnym lub pobytowym lub jego brakiem, niezależnie od tego, czy sytuacja dotyczy nielegalnego

czasu jego trwania, komunikować się ze swoimi krewnymi, organami konsularnymi, przedstawicielami prawnymi lub innymi osobami, które mogłyby poinformować o swoim losie lub miejscu pobytu.²² Pozbawienie wolności z powodów związanych z imigracją powinno być zawsze środkiem ostatecznym, a migranci powinni być pozbawiani wolności tylko wtedy, gdy nie ma alternatywy dla zatrzymania.²³ Ponadto, w świetle niederogowalności zakazu wymuszonych zaginięć na mocy art. 1 (2) Konwencji, sytuacje nadzwyczajne nie mogą być wykorzystywane do uzasadnienia jakiegokolwiek formy pozbawienia wolności migrantów, która mogłaby być równoznaczna z wymuszonym zaginięciem.²⁴ Dzieci nigdy nie powinny być pozbawiane wolności z powodów związanych ze statusem migracyjnym lub pobytowym ich lub ich rodziców, lub jego brakiem, lub wyłącznie z powodu braku opieki lub separacji²⁵, a małoletni bez opieki, którzy zostali zatrzymani w trakcie migracji, powinni być kierowani do organów ochrony dzieci.²⁶ Zakaz tajnego zatrzymywania na mocy art. 17 Konwencji jest szczególnie ważny dla zapobiegania przypadkom zaginięć i rozciąga się na sytuacje, w których migranci są pozbawiani wolności przez podmioty niepaństwowe działające przy wsparciu, autoryzacji lub przyzwoleniu państwa.²⁷

17. Bezwzględny zakaz, na mocy art. 17 ust. 1 Konwencji, tajnego przetrzymywania jakichkolwiek osób,²⁸ w tym migrantów, obejmuje wszelkie formy pozbawienia wolności, w tym zatrzymanie i osadzenie w odosobnieniu i przeniesienie do tajnego miejsca,²⁹ niezależnie od pretekstu użytego do jego uzasadnienia i czasu jego trwania.³⁰ Państwa-Strony muszą zapewnić, że jeśli migranci są

wjazdu lub pobytu, czy też nie. Zatrzymanie imigrantów odnosi się do każdej sytuacji, w której osoba jest pozbawiona wolności z przyczyn związanych ze statusem migracyjnym tej osoby, niezależnie od nazwy lub przyczyny pozbawienia wolności, lub nazwy ośrodka lub miejsca, w którym osoba jest przetrzymywana w czasie pozbawienia wolności. W związku z tym zatrzymanie imigrantów obejmuje przetrzymywanie migrantów w więzieniach, na posterunkach policji, w ośrodkach detencyjnych dla imigrantów, zamkniętych ośrodkach recepcyjnych, placówkach opieki zdrowotnej i innych zamkniętych przestrzeniach, takich jak obszary międzynarodowe lub tranzytowe w portach lotniczych, lądowych i morskich. „Przyczyny związane ze statusem migracyjnym” są rozumiane przez Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin jako status migracyjny lub pobytowy danej osoby lub jego brak, związany z nieuregulowanym wjazdem, pobytem lub wyjazdem (komentarz ogólny nr 5 (2021), ust. 14).

²² CED/C/MEX/VR/1 (Ustalenia), ust. 18.

²³ Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 5 (2021), ust. 38; oraz A/HRC/36/39/Add.2, ust. 22.

²⁴ Kluczowe wytyczne dotyczące wymuszonych zaginięć w kontekście choroby koronawirusowej (COVID-19), wydane przez Komitet i Grupę Roboczą ds. Wymuszonych lub Przymusowych Zaginięć, ust. 23 i 24.

²⁵ Komitet Praw Dziecka, komentarz ogólny nr 6 (2005) w sprawie traktowania dzieci bez opieki i rozdzielonych poza krajem pochodzenia, ust. 61; wspólny komentarz ogólny nr 4 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 23 Komitetu Praw Dziecka (2017) w sprawie zobowiązań państwa w zakresie praw człowieka w odniesieniu do dzieci w kontekście migracji międzynarodowej w krajach pochodzenia, tranzytu, przeznaczenia i powrotu, ust. 5 i 8; Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 5 (2021), ust. 39-44; oraz A/75/183.

²⁶ Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 5 (2021), ust. 44; Komitet Praw Dziecka, komentarz ogólny nr 6 (2005), ust. 40 i 61-63; wspólny komentarz ogólny nr 3 Komitetu

do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 22 Komitetu Praw Dziecka (2017) w sprawie ogólnych zasad dotyczących praw człowieka w odniesieniu do dzieci w kontekście migracji międzynarodowej, ust. 32; oraz wspólny komentarz ogólny nr 4 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 23 Komitetu Praw Dziecka (2017), ust. 12 i 13.

²⁷ CED/C/10, ust. 2-8; A/HRC/13/42; A/HRC/36/39/Add.2, ust. 21-24; Komitet Praw Człowieka, komentarz ogólny nr 36 (2018) dotyczący prawa do życia, ust. 57 i 58; Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 5 (2021), ust. 17; oraz Interamerykańska Komisja Praw Człowieka, *Prawa człowieka migrantów i innych osób w kontekście mobilności ludzi w Meksyku* (oryg. Rights of Migrants and Other Persons in the Context of Human Mobility in Mexico; 2013), ust. 175–240.

²⁸ E/CN.4/2003/71, ust. 67.

²⁹ Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 5 (2021), ust. 12 i 13; oraz wspólny komentarz ogólny nr 4 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 23 Komitetu Praw Dziecka (2017), ust. 6.

³⁰ *Yrusta i Yrusta przeciwko Argentynie* (CED/C/10/D/1/2013), ust. 10,3.

pozbawieni wolności, mają zapewnione, bez wyjątku i niezależnie od miejsca pozbawienia wolności, de iure i de facto, wszystkie podstawowe gwarancje prawne przewidziane w art. 17 (2) Konwencji i innych traktatach dotyczących praw człowieka.³¹ Obejmuje to następujące środki:

- a) Określenie w ustawodawstwie warunków, w których migranci mogą zostać pozbawieni wolności;
- b) Określenie, które organy są właściwe do zarządzania pozbawieniem wolności;
- c) Zagwarantowanie, że migranci pozbawieni wolności są przetrzymywani wyłącznie w oficjalnie uznanych i nadzorowanych miejscach pozbawienia wolności;
- d) Zagwarantowanie, że migranci pozbawieni wolności są informowani o swoich prawach od samego początku, w języku, który rozumieją, mają skuteczny dostęp do adwokata i, w razie potrzeby, profesjonalnego tłumacza oraz są upoważnieni do bezzwłocznego komunikowania się ze swoimi krewnymi lub dowolną wybraną przez siebie osobą, a także z władzami konsularnymi lub innymi władzami dyplomatycznymi, jeśli sobie tego życzą, w tym prawo do odwiedzin;
- e) Zagwarantowanie, bez ograniczeń w jakichkolwiek okolicznościach i niezależnie od miejsca pozbawienia wolności lub statusu migracyjnego, prawa osób pozbawionych wolności lub wszelkich osób mających uzasadniony interes do wszczęcia postępowania przed sądem w celu zakwestionowania legalności pozbawienia wolności.³²

18. Państwa-Strony powinny również zapewnić, aby zarzuty dotyczące tajnego zatrzymywania były skutecznie, dokładnie, szybko i bezstronnie badane oraz aby osoby odpowiedzialne były ścigane, a w przypadku uznania ich za winne, karane stosownie do wagi ich czynów.³³

19. Państwa-Strony muszą zagwarantować, że migranci pozbawieni wolności będą mogli kontaktować się z Biurem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), krajowymi organami ds. uchodźców lub innymi właściwymi agencjami oraz kontaktować się z nimi na osobności. Należy udostępnić informacje o takim kontakcie i sposobach jego nawiązania.³⁴

20. Zgodnie z artykułem 17 (3) Konwencji, Państwa-Strony muszą prowadzić aktualne oficjalne rejestry i ewidencje wszystkich migrantów pozbawionych wolności, przekazanych i zwolnionych, bez wyjątku i niezależnie od miejsca lub czasu trwania pozbawienia wolności.³⁵ Te rejestry i ewidencje muszą zawierać co najmniej informacje wymienione w art. 17 (3) i muszą być wypełniane i prowadzone rzetelnie i bezzwłocznie. Oprócz informacji wymienionych w art. 17 (3) i przy jednoczesnym zapewnieniu pełnego poszanowania zasad regulujących ochronę danych osobowych zgodnie z art. 19, Państwa-Strony są proszone o rozważenie włączenia fotografii osób pozbawionych wolności, ponieważ niektórzy migranci mogą nie mieć przy sobie dokumentów tożsamości lub mogą posługiwać się fałszywą tożsamością. Rejestry i ewidencje muszą być niezwłocznie udostępniane, na żądanie, każdemu organowi sądowemu lub innemu właściwemu organowi lub instytucji upoważnionej do tego celu na mocy prawa danego Państwa-Strony lub jakiegokolwiek odpowiedniego międzynarodowego instrumentu prawnego, którego dane Państwo jest stroną.

³¹ Na przykład Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, Międzynarodowa konwencja o ochronie praw wszystkich pracowników migrujących i członków ich rodzin, Konwencja o prawach dziecka oraz Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (zob. Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, uwagi ogólne nr 2 (2013) dotyczące praw pracowników migrujących o nieregulowanym statusie i członków ich rodzin, ust. 27-33 i nr 5 (2021), ust. 53, 58 i 65-67. Zob. również CED/C/GRC/CO/1, ust. 31 (c) i (d); CED/C/FRA/CO/1, ust. 30 i 31; oraz A/HRC/37/50, ust. 73 i 74). ³²

CED/C/GRC/CO/1, ust. 31 (d).

³³ Ibidem, ust. 31 (a).

³⁴ UNHCR, Wytyczne w sprawie obowiązujących kryteriów i standardów dotyczących zatrzymywania osób ubiegających się o azyl oraz alternatyw dla zatrzymania (oryg. Guidelines on the Applicable Criteria and Standards relating to the Detention of Asylum-Seekers and Alternatives to Detention; Genewa, 2012), ust. 47 (vii).

³⁵ CED/C/MEX/VR/1 (Zalecenia), ust. 111; CED/C/ITA/CO/1, ust. 28 i 29; CED/C/JPN/CO/1, ust. 35 i 36; A/HRC/36/39/Add.2, ust. 23, 24 i 62; oraz E/CN.4/1997/34, ust. 22-30.

21. Państwo-Strona musi bezzwłocznie przekazywać informacje o migrantach, którzy zostali pozbawieni wolności, każdej osobie mającej w tym uzasadniony interes, takiej jak krewni, ich przedstawiciele lub obrońcy. Informacje takie powinny obejmować co najmniej informacje wymienione w art. 18 ust. 1 Konwencji, a Państwa muszą zapewnić, aby osoby mające uzasadniony interes miały realną możliwość uzyskania dostępu do tych informacji.³⁶ Prawo osób mających uzasadniony interes do dostępu i otrzymywania informacji może zostać ograniczone wyłącznie zgodnie z postanowieniami art. 20 (1).³⁷ Państwa-Strony powinny zapewnić, aby przepisy dotyczące ochrony danych lub prywatności nie były wykorzystywane jako podstawa do odmowy udzielenia informacji.³⁸

22. Państwa-Strony powinny również sporządzić i udostępnić publicznie wyczerpujące wykazy wszystkich miejsc pozbawienia wolności³⁹ oraz zapewnić, że niezależni i bezstronni obserwatorzy, tacy jak krajowe instytucje praw człowieka, krajowe mechanizmy prewencyjne, organizacje społeczeństwa obywatelskiego i organizacje międzynarodowe, mają pełny dostęp do każdego miejsca, w którym migranci są pozbawieni wolności, niezależnie od tego, czy jest ono prowadzone przez Państwo-Stronę, czy prywatnie.⁴⁰ Dostęp do miejsc pozbawienia wolności musi być zagwarantowany prawnie, zgodnie z artykułem 17 (2) (e) Konwencji, oraz w praktyce. Państwa-Strony powinny zatem ustanowić niezależne i bezstronne mechanizmy monitorowania i rozliczalności w miejscach pozbawienia wolności.⁴¹ Ponadto, Państwa-Strony powinny zapewnić osobom pozbawionym wolności dostęp do odpowiednich mechanizmów umożliwiających zgłaszanie naruszeń ich praw odpowiednim władzom.⁴²

B. Zbieranie danych

23. Brak wiarygodnych danych i statystyk dotyczących zaginionych i zmarłych migrantów jest jedną z głównych przeszkód w zapobieganiu i reagowaniu na ich zaginięcia.⁴³ Komitet podkreśla, że regularne i systematyczne gromadzenie zdezagregowanych danych i generowanie dokładnych statystyk ma kluczowe znaczenie dla zrozumienia skali problemu zaginięć migrantów i opracowania polityki skutecznego zapobiegania, poszukiwania, dochodzenia, karania i eliminacji, przy zastosowaniu różnicowanego podejścia. Państwa-Strony powinny stworzyć i regularnie aktualizować jedną, ogólnokrajową bazę danych osób zaginionych, która zawiera podstawowe informacje o migrantach, którzy mogą być ofiarami zaginięcia, w tym: wiek, płeć, tożsamość płciową, orientację seksualną, narodowość, pochodzenie etniczne i przynależność religijną; miejsce, datę, kontekst i okoliczności zaginięcia danej osoby, w tym wszystkie dowody istotne dla ustalenia, czy był to przypadek wymuszonego zaginięcia; oraz status odpowiednich procedur poszukiwawczych i dochodzeniowych oraz procedur ekshumacji, identyfikacji i zwrotu szczątków.⁴⁴ Państwa-Strony będące krajami pochodzenia powinny utworzyć rejestr swoich obywateli, którzy zaginęli za granicą⁴⁵ a Państwa-Strony, które są krajami pochodzenia, tranzytu, przeznaczenia lub powrotu, powinny zapewnić, że rejestracja migrantów w punktach kontroli granicznej obejmuje indywidualne badanie wszystkich wniosków o wjazd, aby umożliwić skuteczne poszukiwanie w przypadku

³⁶ CED/C/NLD/CO/1, ust. 29.

³⁷ *Yrusta i Yrusta przeciwko Argentynie*, ust. 10,5 i 10,6. ³⁸

CEJ/CO/1, ust. 28 i 29.

³⁹ CED/C/ITA/CO/1, ust. 29.

⁴⁰ **A/HRC/36/39/Add.2**, ust. 88 (d); oraz Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 5 (2021), ust. 84–89. Zob. również Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 2 (2013), ust. 39 i 48; **A/HRC/37/50**, ust. 73; oraz Association for the Prevention of Torture, International Detention Coalition i UNHCR, *Monitoring Immigration Detention: Practical Manual* (Genewa, Association for the Prevention of Torture i UNHCR, 2014).

⁴¹ Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 5 (2021), ust. 89.

⁴² CED/C/GRC/CO/1, ust. 31 (e).

⁴³ **A/HRC/36/39/Add.2**, ust. 56; oraz OHCHR i Global Migration Group, *Principles and Guidelines, Supported by Practical Guidance, on the Human Rights Protection of Migrants in Vulnerable Situations* (Genewa, 2018), s. 60 i 61.

⁴⁴ CED/C/COL/OAI/1, ust. 17; CED/C/IRQ/OAI/1, ust. 5; CED/C/BRA/CO/1, ust. 13; oraz CED/C/NER/CO/1, ust. 15.

⁴⁵ CED/C/HND/CO/1, ust. 29.

zaginięcia danej osoby.⁴⁶ Organy odpowiedzialne za wprowadzanie odpowiednich danych muszą to robić w sposób spójny i wyczerpujący, niezwłocznie po otrzymaniu informacji o przypadku zaginięcia.⁴⁷ Państwa-Strony muszą zapewnić, że takie dane nie są udostępniane ani wykorzystywane do celów egzekwowania przepisów imigracyjnych.⁴⁸

24. Komitet zaleca standaryzację procesu gromadzenia danych w celu ułatwienia wymiany danych między krajami pochodzenia, tranzytu, przeznaczenia i powrotu.⁴⁹ Ponadto Państwa-Strony powinny zapewnić, aby bazy danych dotyczące zaginionych migrantów były wzajemnie połączone i interoperacyjne na poziomie krajowym i międzynarodowym w celu ułatwienia wzajemnej weryfikacji informacji. Każda wymiana danych osobowych, zarówno krajowa, jak i transgraniczna lub jurysdykcyjna, powinna spełniać międzynarodowe standardy dotyczące danych i prywatności.⁵⁰ Ponadto dane osobowe, w szczególności dane biometryczne, powinny być wykorzystywane wyłącznie do celów poszukiwania zaginionych migrantów, zgodnie z art. 19 (1) Konwencji, oraz do dostarczania informacji osobom mającym uzasadniony interes, zgodnie z art. 18.

25. Brak prowadzenia dokumentacji w trakcie postępowania z osobami w kontekście nielegalnego przekraczania granicy dodatkowo zwiększa ryzyko, że staną się one ofiarami naruszeń praw człowieka, w tym wymuszonych zaginięć.⁵¹ Uniemożliwia to również jakąkolwiek odpowiedzialność, w tym skuteczne dochodzenia i śledztwa.⁵² W związku z tym Państwa-Strony muszą prowadzić dokumentację dotyczącą postępowania z osobami w kontekście nielegalnego przekraczania granicy,⁵³ a nagrania z urządzeń monitorujących granice powinny być przechowywane i udostępniane osobom upoważnionym do nadzorowania operacji granicznych, a także organom odpowiedzialnym za poszukiwanie zaginionych migrantów i dochodzenia w sprawie ich zaginięć.⁵⁴

26. Oprócz gromadzenia danych, Państwa-Strony powinny przeprowadzać analizy kontekstowe w celu zidentyfikowania możliwych schematów w przypadkach zaginięć migrantów i leżących u ich podstaw nieprawidłowości strukturalnych, które umożliwiają popełnianie tych przestępstw,⁵⁵ oraz możliwych powiązań między władzami a siatkami przestępczymi zaangażowanymi w handel ludźmi i przemyt migrantów. W tym celu Komitet zaleca gromadzenie danych jakościowych.⁵⁶ Aby zidentyfikować trendy i wzorce w przypadkach zaginięć migrantów w kontekście handlu ludźmi,

⁴⁶ Wytyczne dotyczące poszukiwania osób zaginionych, zasada 9 (3); oraz CED/C/19/2, ust. 14. ⁴⁷ CED/C/MEX/CO/1, ust. 18.

⁴⁸ Wspólny komentarz ogólny nr 3 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 22 Komitetu Praw Dziecka (2017), ust. 17.

⁴⁹ MKCK, „Core dataset for the search for missing migrants” (Genewa, 2021). Zob. także Globalne porozumienie na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji, cel 8.

⁵⁰ MKCK, „Guidelines on coordination and information-exchange mechanisms for the search for missing migrants” (Genewa, 2021), s. 18. Zob. również A/77/196; oraz Christopher Kuner i Massimo Marelli, red., *Handbook on Data Protection in Humanitarian Action*, wyd. 2 (Genewa, MKCK, 2020).

⁵¹ A/HRC/36/39/Add.2, ust. 54 i 88; CED/C/GRC/CO/1, ust. 30; CED/C/MEX/VR/1 (Ustalenia), ust. 18-20; oraz Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, „12th General Report on the CPT's activities”, 3 września 2002 r., ust. 32-50; oraz raport dla rządu Grecji z wizyty w Grecji w dniach 17-29 września 2009 r., 17 listopada 2010 r., ust. 39 i 40.

⁵² Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, raport dla rządu Chorwacji z wizyty w Chorwacji w dniach 10-14 sierpnia 2020 r., 3 grudnia 2021 r., ust. 22. Na temat konieczności prowadzenia i przeglądu rejestrów, zob. CED/C/GRC/CO/1, ust. 31 (f) i (g); CED/C/MEX/CO/1, ust. 34 i 35; oraz CED/C/MEX/VR/1 (Zalecenia), ust. 105-107.

⁵³ Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, sprawozdanie dla rządu Grecji z wizyty w Grecji w dniach 13-17 marca 2020 r., 19 listopada 2020 r., ust. 57; oraz raport dla rządu Chorwacji z wizyty w Chorwacji w dniach 10-14 sierpnia 2020 r., ust. 14 i 22.

⁵⁴ Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, sprawozdanie dla rządu Chorwacji z wizyty w Chorwacji w dniach 10-14 sierpnia 2020 r., ust. 5, 9 i 22. Na temat wykorzystania technologii jako narzędzia do dokumentowania przypadków wymuszonych zaginięć, zob. Border Violence Monitoring Network, „EU Member States' use of new technologies”, ust. 16-28.

⁵⁵ CED/C/MEX/VR/1 (Zalecenia), ust. 16 i 17.

⁵⁶ Zob. również Komitet Praw Dziecka, komentarz ogólny nr 6 (2005), ust. 100.

Państwa-Strony powinny współpracować z szerokim gronem podmiotów, w tym ze specjalistami ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi i migracji.⁵⁷

C. Polityka i brak kryminalizacji

27. Politykom kryminalizującym migrantów i samej migracji brakuje mechanizmów niezbędnych do umożliwienia wcześniejszej oceny ryzyka i okoliczności w każdym indywidualnym przypadku. Zamiast tego taka polityka koncentruje się na zniechęcaniu do wjazdu i zwiększa ryzyko, że migranci staną się ofiarami naruszeń praw człowieka, w tym wymuszonych zaginięć. W związku z tym Komitet wzywa Państwa-Strony do przyjęcia opartych na dowodach polityk wspierających dostęp do regularnej, bezpiecznej i uporządkowanej migracji, zgodnie z celami i zobowiązaniami podjętymi w ramach Globalnego porozumienia na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji. W szczególności Państwa-Strony powinny dążyć do usprawnienia ścieżek regularnej migracji, podejmowania problemu i zmniejszania podatności na zagrożenia w migracji, ratowania życia, przeciwdziałania handlowi ludźmi i przemytowi migrantów, szkolenia i odpowiedniego wyposażenia służb granicznych, znalezienia alternatyw dla zatrzymań, ułatwiania pomocy konsularnej i, w stosownych przypadkach, dostępu konsularnego do istotnych informacji o osobach zaginionych oraz eliminowania dyskryminacji.⁵⁸ Ponadto Państwa-Strony muszą zagwarantować każdej osobie prawo do ubiegania się o ochronę prawną w oparciu o indywidualną ocenę ryzyka oraz dostęp do wymiaru sprawiedliwości za pośrednictwem środków prawnych, w tym w sytuacjach, w których siły wojskowe są zaangażowane w kontrolę graniczną. Państwa-Strony muszą zakończyć, zbadać i ukarać praktyki zbiorowego wydalania i zwracania na granicach lub brak starannego działania w celu ratowania migrantów znajdujących się na morzu, pustyni, w nieprzejezdnych lasach, narażonych na ekstremalne temperatury lub w innych sytuacjach zagrażających życiu.

28. Biorąc pod uwagę rolę odgrywaną przez podmioty niepaństwowe w wielu przypadkach zaginięć migrantów,⁵⁹ Państwa-Strony powinny, we współpracy z krajami pochodzenia, tranzytu, przeznaczenia i powrotu, zwiększyć wysiłki w celu przeciwdziałania wszelkim formom wyzysku lub handlu ludźmi oraz zająć się nadużyciami i naruszeniami praw występującymi w kontekście przemytu i korupcji.⁶⁰ Zachęca się Państwa-Strony do przystąpienia i wdrożenia międzynarodowych instrumentów służących zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, takich jak Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej oraz Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko korupcji, a także innych odpowiednich instrumentów międzynarodowych i regionalnych, w ramach swoich wysiłków na rzecz zapobiegania zaginięciom migrantów.

29. Należy zwrócić szczególną uwagę na prawa dzieci migrantów, w szczególności małoletnich bez opieki.⁶¹ Oddzielenie dzieci od ich rodzin zwiększa ryzyko wymuszonego zaginięcia i należy go unikać, chyba że zostanie stwierdzone, że leży to w najlepszym interesie dziecka zgodnie z międzynarodowymi standardami.⁶² Państwa-Strony powinny podjąć skuteczne środki w celu

⁵⁷ Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, zalecenie ogólne nr 38 (2020), ust. 109.

⁵⁸ Globalne porozumienie na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji, cele 5, 7–11, 13, 14 i 17. Zob. również Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, zalecenie ogólne nr 38 (2020), ust. 56–60.

⁵⁹ [A/HRC/36/39/Add.2](#), ust. 35; oraz Malezyjska Komisja Praw Człowieka i Fortify Rights, „*Sold like Fish*”.

⁶⁰ [A/HRC/40/59](#); oraz [CED/C/GAB/CO/1](#), ust. 20.

⁶¹ [CED/C/MEX/CO/1](#), ust. 23. Zob. również Komitet Praw Dziecka, komentarz ogólny nr 6 (2005); wspólny komentarz ogólny nr 3 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 22 Komitetu Praw Dziecka (2017); oraz wspólny komentarz ogólny nr 4 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 23 Komitetu Praw Dziecka (2017).

⁶² Konwencja o Prawach Dziecka, art. 9; Komitet Praw Dziecka, komentarz ogólny nr 14 (2013); wspólny komentarz ogólny nr 3 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 22 Komitetu Praw Dziecka (2017), ust. 31 i 32; wspólny komentarz ogólny nr 4 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 23 Komitetu

zapewnienia ochrony dzieci migrantów bez opieki lub odseparowanych, przebywających w ośrodkach recepcyjnych lub innych miejscach zakwaterowania, przed staniem się ofiarami naruszeń praw człowieka, w tym zaginięć objętych art. 2 i 3 Konwencji.⁶³ Dzieci urodzone na szlakach migracyjnych lub w miejscach pozbawienia wolności są narażone na dodatkowe ryzyko bezprawnego wydalenia (art. 25), a zatem nadrzędne znaczenie ma zapewnienie ich rejestracji przy urodzeniu.⁶⁴ Aby uszanować ich najlepsze interesy, Państwa-Strony powinny przyznać dzieciom na granicach międzynarodowych prawo dostępu do terytorium, niezależnie od posiadanej lub brakującej dokumentacji, oraz do skierowania ich do organów odpowiedzialnych za ocenę ich potrzeb w zakresie ochrony ich praw, zapewniając im zabezpieczenia proceduralne.⁶⁵ Poszanowanie najlepszego interesu dziecka i jedności rodziny powinno być traktowane priorytetowo, na przykład poprzez szybką identyfikację dzieci migrantów podczas kontroli granicznej lub w innych okolicznościach, przydzielanie opiekuna dzieciom bez opieki i wprowadzanie procedur określania najlepszego interesu.⁶⁶

30. Kryminalizacja zarówno migracji, jak i udzielania pomocy migrantom bezpośrednio przyczynia się do zwiększonego ryzyka zaginięcia, na jakie narażeni są migranci, ponieważ stawia ich w sytuacji bezbronności. Komitet wzywa państwa członkowskie do unikania kryminalizacji migracji, zarówno w prawie, jak i w praktyce, oraz do ułatwiania środowiska wspierającego osoby lub organizacje udzielające migrantom pomocy humanitarnej lub prawnej.⁶⁷ Państwa-Strony muszą zapewnić, że obrońcy praw człowieka, podmioty społeczeństwa obywatelskiego, dziennikarze i wszelkie osoby świadczące taką pomoc nie będą narażeni na represje lub zastraszanie i nie będą karani ani ścigani za udział w operacjach poszukiwawczych i ratunkowych dotyczących migrantów, w monitorowaniu i dokumentowaniu naruszeń lub w zapewnianiu migrantom jakiegokolwiek innej formy pomocy.⁶⁸ W tym celu Państwa-Strony powinny dokonać przeglądu terminologii stosowanej w niektórych rodzajach ustawodawstwa, takich jak ustawodawstwo dotyczące przeciwdziałania handlowi ludźmi, przemytowi i terroryzmowi.⁶⁹

D. Zasada non-refoulement i zakaz wypychania z kraju

31. Art. 16 ust. 1 Konwencji ustanawia zasady niederogowalności i zakazu wydalania osób (zasada non-refoulement) do innego państwa, jeżeli istnieją istotne podstawy, aby sądzić, że grozi im wymuszone zaginięcie. Państwa-Strony powinny wyraźnie włączyć tę zasadę do ustawodawstwa krajowego⁷⁰ i powstrzymać się od tworzenia wyjątków prawnych mających na celu jej

Praw Dziecka (2017), ust. 27-31; oraz OHCHR, „Zalecane zasady kierowania działaniami dotyczącymi dzieci migrujących i innych dzieci dotkniętych migracją” (oryg. Recommended principles to guide actions concerning children on the move and other children affected by migration), czerwiec 2016 r., zasada 5.

⁶³ Konwencja o Prawach Dziecka, art. 20; Komitet Praw Dziecka, komentarz ogólny nr 6 (2005), ust. 50-53; wspólny komentarz ogólny nr 4 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 23 Komitetu Praw Dziecka (2017), ust. 43 i 44; oraz CED/C/GRC/CO/1, ust. 27 (b).

⁶⁴ Wspólny komentarz ogólny nr 4 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 23 Komitetu Praw Dziecka (2017), ust. 20–22. Zob. również CED/C/ITA/CO/1, ust. 34 i 35; oraz ust. 32–39.

⁶⁵ Wspólny komentarz ogólny nr 4 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 23 Komitetu Praw Dziecka (2017), ust. 17 (a).

⁶⁶ Komitet Praw Dziecka, komentarz ogólny nr 6 (2005), ust. 19-22 i 81-83; wspólny komentarz ogólny nr 3 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 22 Komitetu Praw Dziecka (2017), ust. 27-33; oraz wspólny komentarz ogólny nr 4 Komitetu do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin/Nr 23 Komitetu Praw Dziecka (2017), ust. 27–38.

⁶⁷ CED/C/HND/CO/1, ust. 27.

⁶⁸ CED/C/GRC/CO/1, ust. 25 (b). Zob. także OHCHR, “Lethal disregard”, s. 28.

⁶⁹ A/73/314, ust. 58-75; oraz Martha Gionco i Jyothi Kanics, *Resilience and Resistance: The Criminalisation of Solidarity across Europe* (Bruksela, Zieloni/WSE w Parlamencie Europejskim, 2022).

⁷⁰ A/AC.96/951, ust. 16; CED/C/NER/CO/1, ust. 27 (a); CED/C/MNG/CO/1, ust. 30 i 31; CED/C/SVK/CO/1, ust. 14 i 15; CED/C/PER/CO/1, ust. 22 i 23; CED/C/AUT/CO/1, ust. 20 i 21; CED/C/GAB/CO/1, ust. 30 i 31; oraz Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Hirsi Jamaa i inni przeciwko Włochom*, Wniosek nr 27765/09, wyrok z dnia 23 lutego 2012 r., ust. 23.

obejście.⁷¹ Zakaz wydalenia ma zastosowanie wszędzie tam, gdzie Państwo-Strona sprawuje jurysdykcję lub skuteczną kontrolę nad osobami, których dotyczy, w tym na morzu i na statkach.⁷² Ma on również zastosowanie w każdym przypadku, gdy Państwa-Strony decydują się na przekazanie zarządzania migracją państwom trzecim.⁷³

32. Zasada non-refoulement wymaga od Państw-Stron zapewnienia, że sprawa każdej osoby jest rozpatrywana indywidualnie, bezstronnie i niezależnie przez właściwe organy administracyjne i sądowe, zgodnie z międzynarodowymi standardami rzetelnego procesu sądowego.⁷⁴ Proces ten powinien obejmować ocenę, czy istnieje ryzyko, że dana osoba zostanie przekazana do kraju trzeciego, gdzie może zostać poddana wymuszonemu zaginięciu (łańcuchowe wypychanie — „chain refoulement”).⁷⁵ Listy „bezpiecznych krajów” nie mogą być wykorzystywane jako alternatywa dla indywidualnej oceny ryzyka.⁷⁶ Ponadto wszelkie zapewnienia dyplomatyczne muszą być oceniane z najwyższą starannością.⁷⁷ Decyzja o zawróceniu jakiegokolwiek osoby po przeprowadzeniu takiej oceny musi zostać przekazana migrantom w języku dla nich zrozumiałym oraz na piśmie, jeśli tego zażądają,⁷⁸ i musi podlegać odwołaniu, ze skutkiem zawieszającym, przed niezależnym i bezstronnym organem.⁷⁹

33. Aby zapewnić poszanowanie zasady non-refoulement w praktyce, Państwa-Strony powinny budować potencjał instytucjonalny niezbędny do przeprowadzania indywidualnych ocen, z należycie przeszkolonym personelem i odpowiednim finansowaniem, a także rozważyć ustanowienie krajowych niezależnych mechanizmów monitorowania granic.⁸⁰ Ponadto, Państwa-Strony powinny zapewnić szkolenia dla urzędników granicznych i personelu zaangażowanego w procedury azylowe, powrotowe, wydawania lub ekstradycji oraz dla funkcjonariuszy organów ścigania, ogólnie, w zakresie koncepcji wymuszonych zaginięć i oceny związanego z nimi ryzyka.⁸¹

34. Komitet wzywa Państwa-Strony do unikania pośredniego wydalenia wynikającego ze stworzenia warunków, które nie pozostawiają migrantom innej możliwości niż powrót do kraju, w którym istnieją poważne podstawy, by sądzić, że groziłoby im wymuszone zaginięcie lub przekazanie do innego kraju, w którym byliby narażeni na takie ryzyko.⁸²

35. Wypychanie (ang. pushback) i wszelkie inne formy zbiorowego wydalenia, które nie pozwalają na indywidualną ocenę, stanowią rażące naruszenie art. 16 Konwencji.⁸³

⁷¹ [A/HRC/50/31](#), ust. 27.

⁷² Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 2 (2013), ust. 51; Komitet Praw Człowieka, komentarz ogólny nr 31 (2004) w sprawie charakteru ogólnego obowiązku prawnego nałożonego na państwa będące stronami Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, ust. 10; oraz Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Hirsi Jamaa i inni przeciwko Włochom*, ust. 76–82.

⁷³ [A/HRC/37/50](#), ust. 57; oraz Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Hirsi Jamaa i inni przeciwko Włochom*, ust. 129.

⁷⁴ Zob. *E.L.A. przeciwko Francji* ([CED/C/19/D/3/2019](#)); [CED/C/NER/CO/1](#), ust. 27 (b); [CED/C/CHE/CO/1](#), ust. 23 i 24; [CED/C/ITA/CO/1](#), ust. 26 i 27; [CED/C/PER/CO/1](#), ust. 22 i 23; [CED/C/AUT/CO/1](#), ust. 20 i 21; [CED/C/GAB/CO/1](#), ust. 30 i 31; oraz Europejski Trybunał Praw Człowieka, *K.I. przeciwko Francji*, Wniosek nr 5560/19, wyrok z dnia 15 kwietnia 2021 r.

⁷⁵ [CED/C/GRC/CO/1](#), ust. 29 (d); [CED/C/CHE/CO/1](#), ust. 23 i 24; oraz Europejski Trybunał Praw Człowieka, *M.A. i inni przeciwko Bułgarii*, Wniosek nr 5115/18, wyrok z dnia 20 lutego 2020 r., ust. 79–84. Aby zapoznać się z przykładami łańcuchowego wypychania, zob. [A/HRC/47/30](#), ust. 56–66.

⁷⁶ [CED/C/GRC/CO/1](#), ust. 29 (d).

⁷⁷ Komitet Przeciwko Torturom, komentarz ogólny nr 4 (2017) w sprawie wdrożenia art. 3 w kontekście art. 22, ust. 19 i 20; [CED/C/PAN/CO/1](#), ust. 22 i 23; oraz ust. 17 i 18.

⁷⁸ Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 2 (2013), ust. 52.

⁷⁹ Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników-Migrantów i Członków ich Rodzin, komentarz ogólny nr 5 (2021), ust. 64; [CED/C/NER/CO/1](#), ust. 27 (c); [CED/C/FRA/CO/1](#), ust. 27; [CED/C/MNG/CO/1](#), ust. 30 i 31; [CED/C/SVK/CO/1](#), ust. 14 i 15; [CED/C/PER/CO/1](#), ust. 22 i 23; oraz ust. 29 (c).

⁸⁰ Zob. Zalecane zasady i wytyczne dotyczące praw człowieka na granicach międzynarodowych; [A/HRC/47/30](#); [A/HRC/50/31](#); oraz [CRC/C/GRC/CO/4-6](#).

⁸¹ [A/HRC/37/50](#), ust. 77; oraz [CED/C/GRC/CO/1](#), ust. 29 (e). ⁸²

[A/HRC/37/50](#), ust. 43.

⁸³ [CED/C/CR/CO/1](#), ust. 28 i 29.

W związku z brakiem uzgodnionej na szczeblu międzynarodowym definicji prawnej tego terminu, Komitet uważa, że wypychanie (ang. pushback) to środek podejmowany przez państwa, czasami z udziałem państw trzecich lub podmiotów niepaństwowych, w wyniku którego migranci są doraźnie zmuszani do powrotu, bez indywidualnej oceny ich potrzeb w zakresie ochrony praw człowieka, do kraju lub terytorium, lub na morze, niezależnie od tego, czy są to wody terytorialne, czy wody międzynarodowe, skąd próbowali przekroczyć granicę międzynarodową.⁸⁴ Komitet jest zdania, że gdy zawracanie wiąże się z pozbawieniem wolności migrantów i ukrywaniem ich losu lub miejsca pobytu, stanowi ono wymuszone zaginięcie w rozumieniu art. 2 Konwencji, niezależnie od czasu trwania pozbawienia wolności. Mogą one również stanowić naruszenie art. 17 i 18, które zakazują tajnego przetrzymywania i gwarantują prawo dostępu do informacji o osobach pozbawionych wolności, a także innych artykułów Konwencji, w zależności od okoliczności. To samo dotyczy przypadków, w których wypychanie jest przeprowadzane przez podmioty niepaństwowe lub organizacje międzyrządowe, które działają przy wsparciu, autoryzacji lub przyzwoleniu Państwa-Strony. Ponadto konfiskata i niszczenie rzeczy osobistych, dokumentów tożsamości lub telefonów komórkowych osób po ich zatrzymaniu może prowadzić do wymuszonego zaginięcia, biorąc pod uwagę, że osoby te nie mają żadnych środków, aby poinformować krewnych o swoim miejscu pobytu lub udowodnić swoją tożsamość.⁸⁵

36. Utrudniając dostęp do obowiązujących ram prawnych i zabezpieczeń proceduralnych, wypychanie stawia migrantów poza ochroną prawa, czyni ich bezbronnymi i może prowadzić do naruszenia praw człowieka niezgodnych ze zobowiązaniami państw wynikającymi z międzynarodowego prawa praw człowieka.⁸⁶ Takie zobowiązania dotyczą nie tylko zakazu wypychania i zbiorowych wydaleń,⁸⁷ ale także zakazu tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania,⁸⁸ prawa do wolności⁸⁹ i prawo do życia.⁹⁰ Wypychanie, które nie wiąże się z pozbawieniem wolności, również budzi poważne obawy, ponieważ skutecznie pozbawia osoby jemu poddane jakiegokolwiek ochrony prawnej i przyczyniają się do ryzyka zaginięcia. Komitet zdecydowanie wzywa Państwa-Strony do powstrzymania się od takich praktyk, w tym od wypychania łańcuchowego, oraz od pośredniego wypychania, które wynika z celowego zaniechania działań poszukiwawczych i ratowniczych na morzu lub na lądzie.⁹¹ W związku z tym Państwa-Strony muszą powstrzymać się od prowadzenia działań typu pushback, muszą skutecznie badać, ścigać i karać wszelkie zarzuty dotyczące takich praktyk i nie mogą zaprzeczać ich występowaniu.⁹²

IV. Obowiązek poszukiwania i prowadzenia dochodzenia

37. Komitet przypomina, że obowiązki w zakresie poszukiwania osób zaginionych, prowadzenia skutecznych dochodzeń w sprawach domniemanych zaginięć, w tym tych wchodzących w zakres

⁸⁴ [A/HRC/47/30](#), ust. 34. Zob. także Rada Europy, *Pushed Beyond the Limits: Four Areas for Urgent Action to End Human Rights Violations at Europe's Borders — Recommendation by the Council of Europe Commissioner for Human Rights* (Strasbourg, 2022), s. 16.

⁸⁵ [CED/C/GRC/CO/1](#), ust. 28 (a); [CED/C/MEX/VR/1](#) (Ustalenia), ust. 19 i 20; oraz Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu, raport dla rządu Grecji z wizyty w Grecji w dniach 13–17 marca 2020 r., ust. 56.

⁸⁶ Art. 4 Protokołu nr 4 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Europejska Konwencja Praw Człowieka), zapewniający pewne prawa i wolności inne niż te już zawarte w Konwencji i w pierwszym Protokole do niej, zmienionym Protokołem nr 11; art. 22 (9) Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka; art. 12 (5) Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów; oraz art. 26 (2) Arabskiej Karty Praw Człowieka.

⁸⁷ Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Hirsi Jamaa i inni przeciwko Włochom*, ust. 185 i 186; *N.D. i N.T. przeciwko Hiszpanii*, wnioski nr 8675/15 i nr. 8697/15, Wyrok z dnia 13 lutego 2020 r.; oraz *Shahzad przeciwko Węgrom*, wniosek nr 12625/17, wyrok z dnia 8 lipca 2021 r.

⁸⁸ [A/HRC/37/50](#), ust. 52 i 53; oraz Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Hirsi Jamaa i inni przeciwko Włochom*.

⁸⁹ Interamerykańska Komisja Praw Człowieka, *Haitańskie Centrum Praw Człowieka i inni przeciwko Stanom Zjednoczonym Ameryki*, sprawa nr 10.675, decyzja co do istoty sprawy, 13 marca 1997 r., ust. 169.

⁹⁰ Europejski Trybunał Praw Człowieka, *Safi i inni przeciwko Grecji*, wniosek nr 5418/15, wyrok z dnia 7 lipca 2022 r.

⁹¹ [A/HRC/47/30](#), ust. 72–75. Zob. także OHCHR, „Lethal disregard”; oraz Komitet Praw Człowieka, *A.S. i in. przeciwko Włochom* (CCPR/C/130/D/3042/2017).

⁹² [CED/C/GRC/CO/1](#), ust. 29 (a).

art. 3 Konwencji oraz ścigania i karania sprawców mają fundamentalne znaczenie dla zakończenia tej haniebnej zbrodni i zapobiegania jej ponownemu wystąpieniu. W kontekście migracji przypadki zaginięć często nie są zgłaszane, na przykład ze względu na przeszkody napotymane przez krewnych mieszkających w innym kraju, bariery językowe, kulturowe lub związane z wiedzą oraz strach wśród krewnych lub świadków, którzy sami mogą mieć nieuregulowany status migracyjny.⁹³ Władze powinny wszcząć poszukiwania i dochodzenie z urzędu, gdy tylko dowiedzą się lub uzyskają jakiegokolwiek wskazówki, że dana osoba została poddana zaginięciu.⁹⁴ Ciężar dowodu nie powinien spoczywać na ofiarach lub krewnych.⁹⁵

38. Wszystkie osoby, niezależnie od ich statusu migracyjnego, muszą mieć zagwarantowane prawo do zgłoszenia wymuszonego zaginięcia (art. 12 (1)). Aby prawo do zgłaszania było skuteczne, Państwa-Strony powinny starać się zwiększać świadomość na temat istniejących mechanizmów zgłaszania i w razie potrzeby zapewniać profesjonalnych tłumaczy.⁹⁶ Ponadto świadkowie lub krewni muszą mieć możliwość zgłaszania zaginięć bez obawy przed represjami, w tym deportacją lub pozbawieniem wolności. Państwa-Strony powinny zatem stworzyć funkcjonalne i dostępne mechanizmy umożliwiające zgłoszenie zaginięcia z innego kraju oraz niezwłocznie powiadomić właściwe organy kraju, w którym domniemane zaginięcie miało miejsce.⁹⁷

39. Aby zapewnić skuteczność poszukiwań, Państwa-Strony powinny wdrożyć Wytyczne Komitetu dotyczące poszukiwania osób zaginionych oraz inne standardy międzynarodowe.⁹⁸ Poszukiwania powinny być prowadzone przy założeniu, że dana osoba żyje, z poszanowaniem godności ludzkiej na każdym etapie, regulowane przez politykę publiczną, opierać się na zróżnicowanym podejściu, powinny być prowadzone z poszanowaniem prawa do uczestnictwa, powinny rozpocząć się bezzwłocznie, być kontynuowane do czasu ustalenia losu i miejsca pobytu zaginionej osoby, powinny być prowadzone w oparciu o kompleksową strategię, powinny uwzględniać szczególną wrażliwość migrantów, powinny być zorganizowane w sposób efektywny, powinny wykorzystywać informacje w odpowiedni sposób, powinny być skoordynowane, powinny wzmacniać dochodzenie w sprawie karnej, powinny być prowadzone w sposób bezpieczny, powinny być niezależne i bezstronne oraz powinny być regulowane przez protokoły publiczne. Dochodzenia w sprawach zaginięć migrantów muszą być przejrzyste, dokładne i bezstronne oraz muszą przyjmować zróżnicowane podejście, które uwzględni strukturalną podatność migrantów na zagrożenia oraz intersekcyjną podatność na zagrożenia poszczególnych grup migrantów, takich jak kobiety, dzieci, członkowie społeczności LGBTQI+ oraz osoby należące do określonych grup etnicznych lub rasowych.⁹⁹

40. Prowadząc dochodzenia w sprawach zaginięć migrantów, Państwa powinny mieć jasną i kompleksową strategię dochodzeniową, która gwarantuje wyczerpujący i bezstronny charakter dochodzenia i obejmuje analizę kontekstową. Po zidentyfikowaniu sprawców należy ich ścigać i karać stosownie do wagi przestępstwa, a sytuację bezbronności migrantów należy uznać za okoliczność obciążającą. Państwa-Strony stosujące przedawnienie muszą wziąć pod uwagę fakt, że wymuszone zaginięcie jest przestępstwem ciągłym, a okres przedawnienia w postępowaniu karnym rozpoczyna się od momentu, w którym przestępstwo wymuszonego zaginięcia ustaje. Państwa-Strony muszą również podjąć wszelkie środki niezbędne do ustanowienia ich kompetencji do wykonywania jurysdykcji w odniesieniu do przestępstwa wymuszonego zaginięcia mającego miejsce poza ich terytorium, zgodnie z art. 9 Konwencji.

41. Aby ułatwić poszukiwania i dochodzenia, Państwa-Strony powinny zapewnić skuteczną współpracę międzyinstytucjonalną i koordynację na poziomie krajowym oraz między instytucjami z krajów pochodzenia, tranzytu, przeznaczenia i powrotu.¹⁰⁰ Ponadto, Państwa-Strony powinny dążyć do

⁹³ CED/C/MEX/VR/1 (Zalecenia), ust. 36.

⁹⁴ Wytyczne dotyczące poszukiwania osób zaginionych, zasady 6 i 9; A/HRC/36/39/Add.2, ust. 67 i 70; Komitet Praw Człowieka, komentarz ogólny nr 36 (2018), ust. 58; oraz CED/C/ITA/CO/1, ust. 23.

⁹⁵ Interamerykański Trybunał Praw Człowieka, *Gómez Palomino przeciwko Peru*, orzeczenie co do istoty sprawy, zadośćuczynienia i kosztów, 22 listopada 2005 r., ust. 106.

⁹⁶ CED/C/MEX/VR/1 (Zalecenia), ust. 52.

⁹⁷ Wytyczne dotyczące poszukiwania osób zaginionych, zasady 5 i 9; A/HRC/36/39/Add.2, ust. 51, 54, 67-69, 77 i 78; oraz Komitet Praw Człowieka, komentarz ogólny nr 36 (2018), ust. 58.

⁹⁸ Na przykład Protokół z Minnesoty dotyczący dochodzenia w sprawie potencjalnie bezprawnej śmierci. ⁹⁹ A/HRC/45/13/Add.3, ust. 87-89.

¹⁰⁰ CED/C/GRC/CO/1, ust. 27 (c).

stworzenia znormalizowanych protokołów poszukiwań i dochodzeń w sprawach zaginionych migrantów we wszystkich państwach¹⁰¹ i umożliwić wymianę wszystkich istotnych informacji, w tym krajowych rejestrów osób zaginionych i baz danych DNA, przy jednoczesnym poszanowaniu międzynarodowych standardów ochrony danych i prywatności oraz nie narażaniu migrantów na dalsze ryzyko. Państwa-Strony muszą zapewnić, aby wszystkie właściwe instytucje były odpowiednio finansowane i wyposażone oraz posiadały niezbędny, odpowiednio przeszkolony personel.

42. Państwa-Strony muszą zapewnić, że krewni zaginionych migrantów, ich przedstawiciele i wszelkie inne osoby mające uzasadniony interes, niezależnie od miejsca ich zamieszkania, mają możliwość i wsparcie w uzyskaniu natychmiastowego dostępu do informacji i uczestniczenia we wszystkich etapach poszukiwań i śledztwa, jeśli sobie tego życzą.¹⁰² W trakcie procesu poszukiwań i śledztwa Państwa-Strony powinny wykorzystywać informacje dostarczone przez krewnych, organizacje społeczeństwa obywatelskiego, organizacje międzynarodowe i inne Państwa, które zostały zebrane dzięki innowacyjnemu wykorzystaniu technologii informacyjnych i komunikacyjnych.¹⁰³

43. Państwa-Strony powinny podjąć wszelkie odpowiednie środki w celu poszukiwania, identyfikacji i zwrotu zwłok migrantów, którzy zostali znalezieni martwi na szlakach migracyjnych. W tym celu Państwa-Strony powinny zbadać zarzuty dotyczące zgonów na szlakach migracyjnych i istnienia tajnych masowych grobów oraz ustanowić rejestr znalezionych szczątków. Ekshumacje takich miejsc muszą być przeprowadzane w pełnej zgodności z międzynarodowymi standardami.¹⁰⁴ Aby ułatwić poszukiwanie i identyfikację szczątków, Państwa-Strony powinny ustanowić scentralizowane bazy danych DNA, które zawierają niezbędne dane genetyczne, a także informacje przed- i pośmiertne, oraz powinny promować ustanowienie porozumień, mechanizmów i praktyk ze wszystkimi odpowiednimi krajami — możliwego pochodzenia, tranzytu, przeznaczenia i powrotu — w celu wielokrotnienia możliwości dopasowania danych DNA dotyczących niezidentyfikowanych zwłok.¹⁰⁵

V. Prawa ofiar

44. Państwa-Strony mają obowiązek zapewnić wszystkim ofiarom wymuszonych zaginięć dostęp do ich praw do prawdy i sprawiedliwości, zadośćuczynienia i gwarancji niepowtórzenia się takiej sytuacji, w tym, gdy takie zaginięcie ma miejsce w kontekście migracji. Zadośćuczynienie powinno być rozumiane w szerokim znaczeniu, które obejmuje restytucję, rehabilitację, zadośćuczynienie, w tym przywrócenie godności i reputacji, oraz gwarancje niepowtórzenia. Ponadto wszystkie ofiary mają prawo do szybkiego, sprawiedliwego i adekwatnego odszkodowania (art. 24 (2)–(5)).¹⁰⁶

45. Zapewniając dostęp do odszkodowania i zadośćuczynienia, Państwa-Strony muszą być wrażliwe na szczególne potrzeby ofiar, biorąc pod uwagę m.in. ich płeć, orientację seksualną, tożsamość płciową, wiek, narodowość, pochodzenie etniczne, status społeczny, niepełnosprawność, status migracyjny i inne cechy danej osoby lub jej krewnych. Taki dostęp musi być zagwarantowany dla osób pozostających w jakiegokolwiek formie związku porównywalnego do małżeństwa, nawet jeśli nie jest on uznawany przez prawo Państwa-Strony lub kraju, w którym znajdują się krewni.

46. Szczególną uwagę należy zwrócić na zapewnienie niezbędnego wsparcia psychospołecznego i logistycznego dla krewnych osób zaginionych. Krewnym należy zapewnić skuteczny i szybki dostęp do wiz humanitarnych i zezwoleń na pobyt czasowy, a także podjąć inne środki w celu ułatwienia ich udziału w poszukiwaniach i śledztwie oraz dostępu do informacji o ich bliskich.¹⁰⁷ Państwa-Strony powinny zapewnić, aby zaginieni migranci odnalezieni żywi oraz ich krewni nie byli deportowani lub wydalani z powodu ich nieuregulowanego statusu migracyjnego przed wydaniem ostatecznej

¹⁰¹ Zob. na przykład MKCK, „Core dataset for the search for missing migrants”. ¹⁰²

[CED/C/GRC/CO/1](#), ust. 27 (e); oraz [CED/C/HND/CO/1](#), ust. 25 (c).

¹⁰³ Border Violence Monitoring Network, “EU Member States’ use of new technologies”, ust. 16–28. ¹⁰⁴

[A/HRC/36/39/Add.2](#), ust. 69; Melanie Klinkner i Ellie Smith, *The Bournemouth Protocol on Mass Grave Protection and Investigation* (Bournemouth, Bournemouth University, 2020); oraz Międzynarodowa Komisja ds. Osób Zaginionych, „Investigatory standards”.

¹⁰⁵ [CED/C/GRC/CO/1](#), ust. 27 (d). Zob. także Międzynarodowa Komisja ds. Osób Zaginionych, *The Missing: An Agenda for the Future – Conference Report* (The Haga, 2014).

¹⁰⁶ Zob. również Deklaracja w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem, art. 19; [E/CN.4/1998/43](#), ust. 68-75; [CED/C/JPN/CO/1](#), ust. 25, 26 i 40; [CCPR/C/MEX/CO/5](#), ust. 12; oraz [CCPR/C/MEX/CO/6](#), ust. 29 i 33.

¹⁰⁷ [CED/C/MEX/VR/1](#) (Zalecenia), ust. 47.

decyzji w postępowaniu karnym, biorąc pod uwagę, że takie działanie może utrudniać dostęp do sprawiedliwości. Należy zagwarantować krewnym prawo do udziału lub bycia reprezentowanym w procesie oraz w poszukiwaniach i dochodzeniu. Władze państwowe muszą utrzymywać skuteczną komunikację z krewnymi, w tym poprzez wykorzystanie nowych technologii lub, w stosownych przypadkach, przedstawicielstw dyplomatycznych i konsularnych.¹⁰⁸

47. Państwa-Strony powinny zlikwidować lub uprościć procedury administracyjne obowiązujące migrujące ofiary wymuszonych zaginięć uznane za żywe oraz krewnych osób zaginionych przymusowo, aby uzyskać dostęp do odpowiednich usług wsparcia dla ofiar przed, w trakcie i, przez odpowiedni czas, po zakończeniu postępowania. Aby to osiągnąć, stworzenie funduszy awaryjnych mających na celu pokrycie bezpośrednich wydatków ekonomicznych krewnych w procesie poszukiwania ma fundamentalne znaczenie, podobnie jak ciągłe szkolenie urzędników służby cywilnej w instytucjach publicznych, w tym w organach konsularnych, w kwestiach podejścia psychospołecznego, intersekcyjnych, międzykulturowych i płciowych perspektyw oraz kontekstu przymusowej migracji, w celu zapewnienia, że krewni są traktowani w godny sposób i uniknięcia ich ponownej wiktyimizacji. Szkolenie powinno również obejmować zajęcie się konkretnymi potrzebami migrantów, którzy zaginęli w wyniku handlu ludźmi¹⁰⁹ lub nielegalnej adopcji.¹¹⁰ Organy państwowe powinny również posiadać wyspecjalizowany system opieki, aby zapewnić krewnym wsparcie społeczne i psychologiczne, porady prawne i opiekę medyczną w języku, który rozumieją.¹¹¹

48. Państwa-Strony powinny wykorzystywać mechanizmy współpracy międzypaństwowej w celu zapewnienia ciągłości korzystania z praw ofiar podczas migracji z jednego Państwa-Strony do drugiego, ale także po przybyciu do kraju docelowego lub powrocie do kraju pochodzenia.¹¹² Instrumenty współpracy nie powinny ograniczać się do poszukiwań, ale powinny obejmować wszystkie procesy wynikające z dochodzenia, w tym lokalizowanie i uwalnianie osób zaginionych od pozbawienia wolności oraz ekshumację, identyfikację i zwrot szczątków, zapewniając w razie potrzeby ich repatriację.¹¹³ Repatriacja ciał musi odbywać się terminowo i bez ponoszenia kosztów przez krewnych oraz musi być zgodna ze ścisłymi protokołami dotyczącymi powiadamiania w celu uniknięcia ponownej wiktyimizacji.¹¹⁴ Na żądanie urzędy konsularne lub ambasady powinny odgrywać kluczową rolę w ułatwianiu komunikacji z krewnymi przebywającymi za granicą. Należy ustanowić skuteczne kanały komunikacji między organami konsularnymi w kraju, w którym dana osoba zaginęła, a wszystkimi organami krajowymi tego kraju, które mogą być w stanie udzielić informacji o zaginionej osobie, w tym organami ścigania, miejscami pozbawienia wolności, schroniskami, innymi misjami konsularnymi, szpitalami i społecznościami migrantów za granicą.¹¹⁵

¹⁰⁸ CED/C/HND/CO/1, ust. 29; CED/C/PAN/CO/1, ust. 13; oraz CED/C/15/3, ust. 12. Zob. również A/HRC/54/22/Add.5.

¹⁰⁹ CED/C/GAB/CO/1, ust. 19. Zob. również Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej; oraz Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, zalecenie ogólne nr 38 (2020).

¹¹⁰ Zob. CED/C/9.

¹¹¹ Equipo de Estudios Comunitarios y Acción Psicosocial, Normas Mínimas desde la Perspectiva Psicosocial para los Procesos de Búsqueda de Personas Migrantes Desaparecidas: Mesa de Discusión en Centroamérica y México 2016–2019 (Gwatemala, 2019), s. 20.

¹¹² A/73/178/Rev.1, ust. 51; CED/C/MEX/CO/1, ust. 23 i 24; oraz CED/C/HND/CO/1, ust. 28 i 29.

¹¹³ Zob. art. 14 i 15 Konwencji. Zob. również CED/C/19/2, ust. 14; CED/C/AUT/CO/1, ust. 17; oraz CED/C/JPN/CO/1, ust. 27 i 28.

¹¹⁴ Wytyczne dotyczące poszukiwania osób zaginionych, zasada 2 (4).

¹¹⁵ Regionalna Konferencja ds. Migracji, „Zalecenia w sprawie regionalnych mechanizmów koordynacji i wymiany informacji w poszukiwaniu osób zaginionych w kontekście migracji” (oryg. Recommendations on regional coordination and information exchange mechanisms in the search for missing persons in the context of migration; 2022), s. 18: „Misje konsularne, wraz z odpowiednimi władzami kraju, w którym osoba zaginęła, są odpowiedzialne za prowadzenie poszukiwań osoby zgłoszonej jako zaginiona. W tym celu powinni ustanowić sieć natchmiastowej komunikacji z organami ścigania, ośrodkami detencyjnymi, schroniskami, innymi misjami konsularnymi, szpitalami, społecznościami migrantów za granicą itp. w celu aktywacji poszukiwań. Ponadto ważne jest, aby kontynuować proaktywną praktykę utrzymywania kontaktu z opisanymi powyżej, aby móc zidentyfikować przypadki, które nie zostały zgłoszone w ich urzędach konsularnych” Dostępne pod adresem:

49. Biorąc pod uwagę sytuację szczególnej wrażliwości krewnych osób zaginionych, Państwa-Strony muszą wyeliminować wszelkie szkodliwe praktyki, które ograniczają lub utrudniają ich prawo do swobodnego tworzenia i uczestniczenia w organizacjach i stowarzyszeniach skupiających się na próbach ustalenia okoliczności przypadków wymuszonych zaginięć i losu osób zaginionych w kontekście migracji oraz pomocy migrującym ofiarom wymuszonych zaginięć.

VI. Szkolenia i współpraca

50. Państwa-Strony powinny zapewnić, że programy, które wdrażają zgodnie z art. 23 Konwencji, zawierają konkretne elementy odnoszące się do zapobiegania, dochodzenia, ścigania i karania wymuszonych zaginięć w kontekście migracji. W tym kontekście szczególną uwagę należy zwrócić na koncepcje wymuszonego zaginięcia i niedyskryminacji,¹¹⁶ na szczególną sytuację podatności na zagrożenia i potrzeby migrantów i ich krewnych oraz na międzynarodowe mechanizmy współpracy. Takie szkolenie powinno być zapewnione organom ścigania i cywilnemu lub wojskowemu personelowi ds. bezpieczeństwa, personelowi medycznemu i kryminalistycznemu, urzędnikom publicznym, w tym urzędnikom granicznym i innym urzędnikom zaangażowanym w środki kontroli granicznej oraz zatrzymywanie lub pozbawianie wolności migrantów, a także innym osobom, które mogą być zaangażowane w opiekę lub traktowanie migrantów pozbawionych wolności.

51. Biorąc pod uwagę często transnarodowy charakter procesów migracyjnych, współpraca i wzajemna pomoc prawna między Państwami-Stronami są kluczowe, jeśli mają one w pełni wypełniać swoje zobowiązania wynikające z Konwencji w zakresie zapobiegania zaginięciom i prowadzenia dochodzeń w ich sprawie, poszukiwania osób zaginionych i zapewnienia praw ofiar. Aby ułatwić współpracę i pomoc, Państwa-Strony powinny przyjąć i wdrożyć dwustronne i wielostronne porozumienia o współpracy, wzmocnić istniejące zdolności instytucjonalne lub ustanowić właściwe organy i wzmocnić ich zdolności w zakresie niezbędnym do zapewnienia skutecznej koordynacji działań poszukiwawczych i śledczych, w tym szybkiej i bezpiecznej wymiany informacji i dokumentacji, które mogą pomóc w odnalezieniu osób zaginionych podczas migracji.¹¹⁷ Umowy takie powinny podlegać regularnemu przeglądowi i aktualizacji w celu odzwierciedlenia wymogów aktualnych okoliczności.

52. Komitet wzywa Państwa pochodzenia, tranzytu, przeznaczenia i powrotu do ustanowienia transnarodowych i regionalnych lub subregionalnych mechanizmów poszukiwania zaginionych migrantów w celu dalszego ułatwienia wymiany informacji i zagwarantowania dostępu do wymiaru sprawiedliwości dla ofiar i ich krewnych. Aby ułatwić transgraniczną wymianę informacji, Komitet zaleca ustanowienie mechanizmów powiadamiania i krajowych punktów kontaktowych odpowiedzialnych za wymianę informacji i komunikację z kontrahentami i krewnymi.¹¹⁸ Tworząc takie mechanizmy wymiany informacji, Państwa-Strony powinny wziąć pod uwagę istniejące mechanizmy, protokoły i wytyczne.¹¹⁹

53. Biorąc pod uwagę często transnarodowy charakter migracji oraz fakt, że art. 15, 24 i 25 (2) i (3) Konwencji koncentrują się na udzielaniu pomocy ofiarom, Państwa-Strony powinny podjąć wszelkie

https://temas.crmv.org/sites/default/files/Documentos%20Files/chld8_recomendaciones_busqueda_de_personas_desaparecidas_en_el_contexto_migratorio_eng_0.pdf.

¹¹⁶ CED/C/MEX/VR/1 (Zalecenia), ust. 52.

¹¹⁷ Wytyczne dotyczące poszukiwania osób zaginionych, zasady 9 (3) i (4), 11 i 12; CED/C/MNE/CO/1, ust. 12-15; id CED/C/ITA/CO/1, ust. 24 i 25.

¹¹⁸ Globalne porozumienie na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji, cel 8 (d). Zob. również, np. ICRC, „Guidelines on coordination and information-exchange mechanisms for the search for missing migrants”.

¹¹⁹ ICRC, „Guidelines on coordination and information-exchange mechanisms for the search for missing migrants”; oraz Regionalna Konferencja ds. Migracji, „Recommendations on regional coordination and information exchange mechanisms in the search for missing persons in the context of migration”. Te ostatnie zalecenia mają na celu wspieranie państw członkowskich Regionalnej Konferencji ds. Migracji w optymalizacji istniejących mechanizmów wymiany informacji w celu ułatwienia poszukiwania zaginionych migrantów. Obejmują one zestaw kryteriów wymiany informacji i standaryzacji procesów, w tym kryteria dotyczące gromadzenia danych od krewnych osób zaginionych, dokumentacji kryminalistycznej niezidentyfikowanych osób zmarłych, krajowych baz danych i ochrony danych (s. 8–10). Konkretnie zalecenia odnoszą się do istniejących mechanizmów wymiany informacji w regionie (Meksyk, Stany Zjednoczone Ameryki i Ameryka Środkowa; s. 11–17) oraz do roli władz konsularnych i ministerstw spraw zagranicznych w poszukiwaniu zaginionych migrantów.

środki niezbędne do zapewnienia wzajemnej pomocy między wszystkimi Państwami, w szczególności w kontekście wyszukiwania i gromadzenia informacji zawartych w rejestrach i bazach danych innych państw, niezależnie od ich statusu ratyfikacji.¹²⁰ Ponadto, Państwa-Strony powinny poszukiwać i zapewniać pomoc w gromadzeniu danych dotyczących zaginięć migrantów i wysiłków na rzecz ochrony praw człowieka migrantów przez Organizację Narodów Zjednoczonych, mechanizmy regionalne i organizacje międzynarodowe posiadające specjalistyczną wiedzę w tej dziedzinie.

54. W niektórych regionach stworzono wyspecjalizowane mechanizmy ułatwiające międzynarodową komunikację między ofiarami lub krewnymi a władzami Państwa, w którym zaginięcie miało miejsce.¹²¹ Komitet zachęca Państwa-Strony do dzielenia się dobrymi praktykami i wyciągniętymi wnioskami, między sobą i z Państwami niebędącymi sygnatariuszami, w odniesieniu do zapobiegania, poszukiwania i dochodzenia w sprawie zaginięć migrantów oraz odpowiedzialności sprawców.

55. Niniejszy komentarz ogólny powinien zostać przetłumaczony na wszystkie języki narodowe i szeroko rozpowszechniony wśród międzynarodowych, regionalnych i krajowych interesariuszy, w szczególności wszystkich gałęzi rządu, sił bezpieczeństwa, władz i personelu migracyjnego i granicznego, personelu medycznego i pracowników opieki społecznej, a także organizacji krewnych zaginionych migrantów, innych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, środowisk akademickich i mediów.

VII. Ratyfikacja

56. Komitet zachęca wszystkie państwa, które jeszcze tego nie zrobiły, do ratyfikowania Konwencji i uznania kompetencji Komitetu na mocy art. 31 i 32.

¹²⁰ Grupa Robocza ds. Wymuszonych lub Niedozwolonych Zaginięć, komentarz ogólny na temat prawa do prawdy w związku z wymuszonymi zaginięciami (2010), ust. 9; zaktualizowany zbiór zasad dotyczących ochrony i promowania praw człowieka poprzez działania mające na celu zwalczanie bezkarności, zasady 16 i 17; Wytyczne dotyczące poszukiwania osób zaginionych, zasady 11 i 12; oraz ust. 19 i 20.

¹²¹ Np. Mecanismo de Apoyo Exterior, mechanizm meksykańskiego wsparcia za granicą w działaniach poszukiwawczych i śledczych, między Meksykiem a państwami Ameryki Środkowej.